

народної мистецької творчості у навчальному процесі, а також сформувані певні фахові якості, які потрібні для успішної художньо-освітньої, етико-естетичної діяльності з метою національного та етнокультурного виховання школярів.

Література

1. *Ли Пин.* Культурный фактор глоболизирующей регионализации КНР / Пин Ли // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. Аспирантские тетради. – СПб.: РГПУ, 2007. – Вып. 17 (43). – С. 203-207.
2. *Майковская Л.С.* Этнокультурная толерантность педагога-музыканта: сущность, содержание и методы формирования / Л.С.Майковская // Материалы научно-практической конференции «Музыкальное образование: проблемы, поиски, решения» Жетысусского государственного университета имени И.Жансугурова. – Талдыкарган: ЖГУ им. И.Жансугурова. – 2005. Т.1. - С. 209-214.
3. *Падалка Г.М.* Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Галина Микитівна Падалка. - К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
4. *Шульгіна В.Д.* Національна освіта в Україні в умовах розвитку процесів глобалізації / В.Д.Шульгіна // Науковий часопис. Теорія і методика мистецької освіти: Збірка наукових праць. - Київ: КНПУ ім.М.П.Драгоманова, 2004. - Вип.1(6). - С.21-25.

УДК 378.091.33 – 027.22:78

Михалюк А.М.

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ЧИННИКА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

Стаття присвячена висвітленню проблеми формування виконавської культури студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів в процесі інструментальної підготовки та її значення у професійній діяльності майбутніх учителів музики.

Ключові слова: професійна підготовка, інструментально-виконавська підготовка, виконавська культура, виконавська культура майбутнього вчителя-музиканта.

У сучасному світі культура все більше перетворюється на ключовий елемент суспільного, гуманітарного розвитку. Завдяки їй члени суспільства мають змогу реалізувати свій творчий потенціал, долучитись до всього духовного й художнього багатства світової цивілізації, зберігати і збагачувати власну історико-культурну спадщину у всьому її різноманітті.

Сучасне суспільство покликане утвердити пріоритет освіти і культури, мобілізувати для їх розвитку всі внутрішні й зовнішні ресурси, виховати людину. Особистість, її інтелектуальні, морально-вольові якості, творча наснага і воля є саме тим основним стратегічним ресурсом, завдяки якому можливість означеного переходу стає дійсністю, реальним історичним процесом [5;346].

Вища педагогічна школа у світлі сучасної гуманістично-культуротворчої парадигми покликана забезпечувати підготовку педагога, зорієнтованого на особистісний та професійний саморозвиток, готового творчо працювати в освітніх закладах різного типу, здатного духовно та естетично розвивати особистість учня. Виняткової актуальності дані положення набувають у сфері музично-педагогічної освіти, де особливе значення надається піднесенню рівня духовної культури особистості, реалізації її творчого потенціалу.

Характерною ознакою новітнього періоду розвитку мистецької освіти є культурологічна орієнтація навчально-виховного процесу, особливої значущості набуває питання підготовки висококваліфікованих педагогів, зокрема вчителів художньо-естетичного циклу.

Підтвердженням цього є праці науковців, в яких порушуються проблеми формування готовності до інструментально-виконавської діяльності (Л.Гусейнова), професійно-педагогічної культури (Т.Ткаченко), музично-педагогічної (В.Мішедченко, С.Деніжна) і музично-виконавської культури (Н.Згурська), естетичної (Л.Побережна) і художньої культури (К.Щедролосєва) та ін..

Метою нашої статті є висвітлення окремих аспектів фахової підготовки майбутніх учителів музики, зокрема формування виконавської культури та її значення у професійному становленні майбутніх спеціалістів.

Зважаючи на специфіку музично-виконавської діяльності вчителя музики як багатоаспектної, складноорганізованої у змістовному, часовому, та структурно-функціональному ракурсах, виникає необхідність її вивчення саме у культуро творчій площині.

Виконання таких вимог потребує від майбутніх спеціалістів оволодіння не лише високим рівнем фахової компетентності та майстерності, але здатністю до самореалізації, самовдосконалення в музично-педагогічній діяльності.

Професійне становлення майбутнього вчителя відбувається у процесі осягнення цілого комплексу дисциплін, вивчення яких забезпечує набуття належних професійних компетенцій. Загальновідомо, що професія вчителя музики загальноосвітньої школи передбачає нероздільну єдність комплексу як загальнопедагогічних, так і спеціальних знань, умінь та навичок. Складність та багатofункціональність процесу підготовки майбутніх учителів музики у вищому педагогічному навчальному закладі пояснюється тим, що поряд із спеціальними музичними дисциплінами (музично-інструментального, диригентсько-хорового, історично-теоретичного циклів) студенти вивчають психолого-педагогічні предмети. Все це свідчить про багатогранність спеціалізації педагога-музиканта, якою повинен оволодіти майбутній вчитель музики під час навчання у вищому музично-педагогічному навчальному закладі, на відмінну від музиканта у професійному музичному закладі, де кожний із зазначених елементів музичного циклу є основою професії піаніста, хорового диригента, мистецтвознавця-теоретика тощо[1].

Знання, набуті студентами музично-педагогічних навчальних закладів при вивченні дисциплін психолого-педагогічного циклу, сприяють вирішенню завдань, які постають перед учителем, засвоєнню закономірностей, принципів й структури навчально-виховного процесу з врахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Виконавські дисципліни (навчання гри на музичних інструментах, сольного співу, диригування хором) спрямованні не тільки на підготовку музиканта-педагога, здатного виконувати музику, але й виховувати в учнів навички співу, гри на інструментах, розвивати музичні та художньо-творчі здібності.

Професійна підготовка майбутнього музиканта-педагога повинна бути особистісно-культурологічно спрямованою, тобто віддзеркалювати індивідуальні та культурні особливості студента, його здібності, набуття певного досвіду художньо-естетичної діяльності.

У діяльності вчителя музики важливою є функція інструментального виконання. У такому зв'язку процес підготовки педагога у музично-педагогічному навчальному закладі, формування його професійних компетенцій підпорядкований розвитку індивідуально-неповторної виконавської манери, де основне значення відводиться саме особистості музиканта.

Інструментально-виконавська підготовка вчителя-музиканта загальноосвітньої школи істотно відрізняється від підготовки інструменталіста-виконавця у мистецькому вузі. Це зумовлено різними цілями та завданнями майбутньої практичної діяльності фахівців відповідного профілю. Якщо головною метою професійного музиканта-виконавця є найповніше розкриття перед слухачами художнього змісту виконуваного твору, то для вчителя музики головним є формування музичної культури учнів у процесі різноманітної музичної діяльності, зокрема, інструментально-виконавської.

Такий вид мистецтва як виконавство, сутністю якого є інтерпретаторська діяльність, передбачає особистісне ставлення, самостійне відтворення авторського задуму. У такому контексті, в результаті інтерпретаторської діяльності відбувається розвиток особистості та формується виконавська культура студентів.

Для практичної роботи майбутньому фахівцю треба оволодіти основами теорії і практики виконавства, мати достатній розвиток музичних здібностей і виконавських якостей, необхідний рівень виконавських навичок і умінь, а також ґрунтовні теоретичні знання, за допомогою яких вчитель-музикант буде спроможний формувати власні інтерпретаторські погляди, уявлення, переконання, оцінки.

Під інструментальною підготовкою ми маємо на увазі підготовку з фортепіано, оскільки даний інструмент можна назвати універсальним для проведення уроку музики та позакласної роботи в загальноосвітній школі.

Особливе місце у навчальному процесі на музично-педагогічних факультетах вищих закладів освіти відводиться виконавській підготовці. Завданнями такої підготовки є формування комплексу знань та практичних умінь студентів, що надають можливість творчо і продуктивно розкривати зміст різноманітних за напрямками, стилями і жанрами музичних творів. Показником високого рівня виконавської підготовки є виконавська культура.

Основою і джерелом виникнення культури є людська діяльність. Однак не будь-яка діяльність є культуротворчою – такою є лише та, що здійснюється адекватно до закономірностей предмета (природи), завдяки чому він спонтанно розкриває внутрішні зв'язки, властивості, залежності. Культура є процесом і результатом реалізації в природі цілей за законами природи, сферою освоєння природи та її олюднення.

Матеріальні та духовні надбання людей є предметним утіленням їхніх здібностей, сутнісних сил і відносин. Змістом існування культури є розвиток людини, вдосконалення її творчих сил, потреб, здібностей, форм спілкування тощо. Культура, переконаний Л.Каган, стає істинною тоді, коли входить у життя, у звички особистості, виявляється у всій сукупності її соціальної діяльності, в її повсякденній поведінці [5; 350].

З огляду на філософські культурологічні ідеї, теорії музичної культури та виконавства охарактеризуємо виконавську культуру та способи її формування у студентів.

Багато вчених-музикантів (Б.Асаф'єв, Л.Баренбойм, Г.Гільбурд, Є.Гуренко, Н.Згурська, Є.Ліберман, К.Мартінсен, Я.Мільшнейн, С.Савшинський, С.Фейнберг) присвятили свої наукові праці розкриттю значущості виконавської культури музиканта.

На думку Я.Мільшнейна, виконавська культура – це частина духовної культури, де діють спільні закони, тому повноцінна виконавська творчість неможлива без загальнокультурного розвитку особистості. Культура виконання є інтегрованою властивістю, до складу якої входить емоційна обдарованість, здатність до фантазії та співтворчості, асоціативне мислення, інтуїція [3;19]. Знаний музикант С.Є.Фейнберг переконаний, що музична інтерпретація є активним творчим процесом, в якому ідея композитора повинна стати власною ідеєю інтерпретатора, злитись з його індивідуальними рисами, з його власним

художнім стремлінням. В такому поєднанні виконавець отримує силу і сміливість для конкретного завершення в звуках ідей та образів, що містяться в творі [6;30-31].

Видатні виконавці і педагоги у своїх висловлюваннях відмітили різноманітні професійні атрибути виконавця-піаніста. Більшість вбачає основу творчого виконання в поєднанні художньої інтуїції, художньої свідомості, технічної майстерності та артистичної волі (А.Гольденвейзер, Г.Коган, Я.Мільштейн, Г.Нейгауз, С.Савшинський, С.Фейнберг і ін.). Це свідчить про взаємозалежність і взаєморозвиненість названих якостей, без єдності яких неможливе повноцінне виконання.

Розгорнутий перелік виконавських складових запропонував С.Савшинський, а саме: *проникнення* (що передбачає в процесі роботи над твором опору на широту і всебічність наявних у виконавця знань і умінь, а в процесі втілення – природність, задушевність), *змістовність* (основана на емоційності, інтелекті і творчій ініціативі виконавця), *артистичність* (яка завойовує слухача не тільки художніми якостями виконання, але й безпосереднім впливом особистості виконавця – його емоційністю, волею), *технічність* (що впливає з відчуття змісту твору і забезпечує його виразність) [4;16].

Таким чином, сутність виконавської культури полягає в глибинному розкритті музикантом художнього змісту твору, його основної ідеї, образів, форми, драматургії – і в художньому їх трактуванні і розвитку в процесі творчого втілення.

Визначаємо виконавську культуру як інтегровану властивість особистості, яка характеризує високий рівень оволодіння виконавською діяльністю в результаті досягнення ідейно-образного змісту музичного твору, віднайдення способів досконалого втілення композиторського задуму у власній інтерпретації та забезпечення на цій основі умов особистісного творчого зростання.

Звідси, виконавська культура вчителя є динамічним інтегративним утворенням, що передбачає здатність розкривати, відтворювати в процесі інтерпретаторської діяльності зміст музичного твору та доносити його до учнів у художньо досконалій формі. Виконавська культура педагога-музиканта відображає його індивідуальні професійні якості: спеціальні здібності, досвід, погляди, ідеали, які є стрижнем художньо-естетичної орієнтації в музичному мистецтві, у здійсненні інтерпретації творів та проведенні навчальної, виховної, музично-просвітницької роботи [2;59-60].

Варто відмітити, що на формування виконавської культури майбутніх вчителів музики істотний вплив мають предмети як загального, так і фахового спрямування. Так, знання основ психології та педагогіки забезпечують здатність до свідомої саморегуляції виконавської діяльності, тобто вміння слухати себе, реально оцінювати власне виконання, вміння зосереджуватись на окремих аспектах інтерпретації. Важливою умовою успішної виконавської діяльності є освоєння спеціальних (фахових) знань, що вміщують основні положення теорії музично-виконавського мистецтва, осмислення стилістичних та жанрових особливостей твору, усвідомлення його образного змісту, композиції, індивідуальних властивостей та норм його інтерпретації.

Слід сказати, що виконавська діяльність педагога-музиканта має художньо-педагогічне спрямування, її основною метою є формування готовності студента до здійснення педагогічного керівництва музичним вихованням школярів, формування їх музично-естетичної культури.

Випускник музично-педагогічного навчального закладу повинен бути спроможний на високому технічному та художньому рівні виконувати твори, які передбачені програмою з музики для середніх загальноосвітніх закладів, а також інші, з якими він вважає за необхідне ознайомлювати учнів; у нього повинні бути сформовані навички акомпанементу для роботи

з творами та їх виконання. Виконавська компетентність педагога-музиканта є особливо необхідною для здійснення різних форм позакласної та позашкільної культурно-освітньої роботи. Тобто, педагогічно спрямована інтерпретаторська діяльність виступає значущим фактором становлення виконавської культури майбутнього педагога.

У такому контексті формування виконавської культури є важливим чинником професійного зростання майбутнього вчителя музики. Адже досягнення високого рівня виконавської культури відкриває перед студентами можливість повноцінної самореалізації та професійного становлення. Це здійснюється в процесі педагогічної практики, під час проведення уроків музики, музично-просвітницьких заходів.

Отже, формування виконавської культури в процесі виконавської підготовки майбутніх учителів музики є важливим чинником їх професійного становлення. Саме сформована виконавська культура відображає професійні якості педагога, є свідченням високого рівня розвитку духовної культури вчителя-музиканта, його творчого потенціалу.

Література

1. *Арчажникова Л.Г.* Профессия – учитель музыки: Кн. для учителя / Л.Г.Арчажникова - М.: Просвещение, 1984. – 111 с.
2. *Згурська Н.М.* Зміст, сутність та структурні компоненти музично-виконавської культури майбутнього вчителя / Н.М.Згурська // Наука і сучасність. Зб. наук. праць. Вип. 2. – Ч. 1. - К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 1999. – С. 54-64.
3. *Мильштейн Я.* Вопросы теории и истории исполнительства / Я.Мильштейн – М.: Сов. комп., 1983. – 262 с.
4. *Савшинский С.* Пианист и его работа / Савшинский С. Л.: Сов. композитор, 1961. – 370 с.
5. Українська культура в європейському контексті / [Богуцький Ю.П., Андрущенко В.П., Безвершук Ж.О., Новохатько Л.М.] ; За ред. Ю.П.Богуцького. – К.: Знання, 2007. – 679 с.
6. *Фейнберг С.Е.* Пианизм как искусство / С.Е.Фейнберг – М.: Музыка, 1965. – 516 с.

УДК 788-057162

Палаженко О.П.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МУЗИКАНТА-ДУХОВИКА

В статтє исследуются условия, составляющие и структура формирования исполнительского мастерства музыканта-духовика, взаимодействие техники и художественной интерпретации в музыкальном искусстве.

Ключевые слова: исполнительское мастерство, техника, художественная интерпретация, структура, музыкально-исполнительское мастерство, искусство, концертное выступление.

В музичній педагогіці, психології, естетиці виконавського мистецтва останнім часом надзвичайно велика увага приділяється питанням виконавських умінь або, іншими словами, майстерності учнів-духовиків.

В широкому розумінні поняття “майстерність” було запропоноване видатним фахівцем з психології професором К. Платоновим. На його думку, педагогічна майстерність – це своєрідний сплав особистої культури, знань і світогляду вчителя, його багатосторонньої теоретичної підготовки з удосконаленням оволодінням прийомами навчання й виховання, педагогічною технологією та передовим досвідом [4, с. 5]. Крім того, це вид діяльності, який